

หนังสือเสริมความรู้ชุด “รู้ทันภัยพิบัติ”

ภัยสึนามิ

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ

เอกสารทางวิชาการลำดับที่ 58/2555

คลื่นสึนามิ

...วันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2547 เป็นวันที่ชาวโลกต้องบันทึกประวัติศาสตร์ที่สยดสยองมหึมาหนึ่ง เมื่อเกิดเหตุกาณ์ครั้งร้ายใหญ่ขึ้นจากธรรมชาติที่เกิด ความสึนามิเลื้อยสะเทือนขวัญต่อมวลมนุษยชาติ เหตุการณ์หนึ่งเท่าที่ เคยพบมา คือ การเกิดคลื่นสึนามิที่เริ่มต้นมาจากแผ่นดินไหวใต้ทะเลทาง ตะวันตกของเกาะสุมาตราตอนเหนือประเทศอินโดนีเซีย โดมซัดเข้าไปใ้ ภายฝั่งของหลายประเทศในมหาสมุทรอินเดีย...

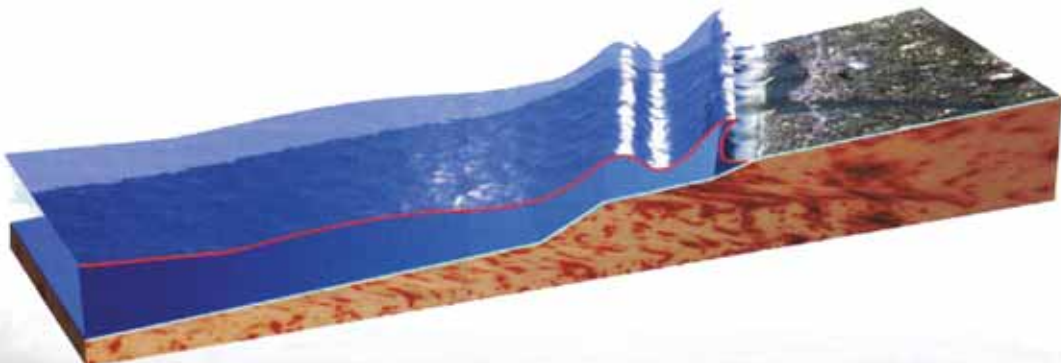
...คร่าชีวิตผู้คนไปเป็นจำนวนมากสองแสนกว่าคน ยิ่งความ เศร้าสลดและเกิดความสึนามิที่ประหลาดมาได้ ความสึนามิเลื้อย ฮาซไม่รุนแรงถึงเพียงนี้ หากเรามีความรู้และมีระบบการเตือนภัย ที่ได้ผลทันท่ามกลางที่รวมขังการุณยช่วยชาวสาหัสที่มีประสิทธิภาพ...

สึนามิ (Tsunami) หรือ คลื่นยักษ์เกิดจากการสั่นไหวของแผ่นเปลือกโลกที่รุนแรงกว่าคำว่า "ซี" (Tsu) แปลว่า ท่าเรือ และคำว่า "นามิ" (Nami) แปลว่า คลื่น รวมแล้วแปลความได้ว่าคลื่นที่เข้าสู่ฝั่งหรือท่าเรือ ก่อให้เกิดคลื่นสูง มหาศาลเยี่ยงยักษ์ใหญ่ ความเร็วและความแรงสร้างความเสียหายอย่างรุนแรง ต่อชีวิตและทรัพย์สินที่อยู่รอบชายฝั่ง

...คลื่น "สึนามิ" แตกต่างจากคลื่นที่เกิดจากลมพายุ หรือคลื่นปกติทั่วไปที่เราเห็นตามชายหาด เพราะคลื่นที่เกิดจากพายุจะแตกพัดหวนวนรอบบริเวณผิวน้ำทะเลมีรัศมีสั้น จึงทำให้เกิดยอดคลื่นที่สูง ในขณะที่ความยาวคลื่นไม่ยาว เช่น สึนามิ ซึ่งสามารถทำให้เรืออัปปางในทะเลลึก....

สาเหตุ...การเกิดคลื่นสึนามิ

...การขยับตัวของคลื่นยักษ์สึนามิ เกิดขึ้นในทะเลหรือมหาสมุทรใต้พื้น เกิดจากต้นเหตุหลายประการด้วยกัน เช่น..

แผ่นดินไหว.....

...ปรากฏการณ์แผ่นดินไหวที่เกิดขึ้นใต้พื้นทะเล จากการเคลื่อนตัวของขอบแยกเปลือกโลกหรือแผ่นเปลือกโลกเข้าปะทะกัน หรือการขยับกันที่เรียกว่า “การเคลื่อนตัวของแผ่นเปลือกโลก” ไม่ว่าจะเกิดขึ้นตามแนวขวางหรือแนวตั้งก็ตาม จะทำให้เกิดการสั่นไหวอย่างรุนแรง และก่อตัวเป็นคลื่นยักษ์สึนามิได้ แต่จะรุนแรงมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับขนาดความรุนแรงของการสั่นไหวในแต่ละครั้ง...

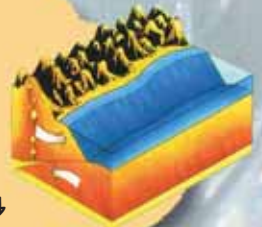
...**สิ้นนามิ** เป็นคลื่นที่แปลกประหลาด
ที่ไม่สามารถจับหรือสัมผัสได้ถึงคราวมธุมนแดน
ของมันได้ในกลางทะเลลึก นี่เองจาก
“**ครามสูงของคลื่น**” ซึ่งมีครามสูงจากทะเลเพื่อ
ขึ้นจากระดับน้ำทะเลปกติเพียงเล็กน้อย
เท่านั้น แต่มันจะมี “**ครามยาวของคลื่น**”
ที่ยาวไกลมาก สดุดาหุสฎาต น้บเป็น
ดุชย ๓ กิโลเมตร อาจมองไม่เห็นเป็น
แนวคลื่น นี้คือสาเหตุที่ไม่มีใครสังเกตเห็น
เห็นภาพเกิดขึ้น ของ**คลื่นสิ้นนามิ** ได้...

แผ่นเปลือกโลก มีรอยต่อระหว่างแผ่น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวิธีการเคลื่อนตัวที่แผ่นหนึ่งกระทำต่ออีกแผ่นหนึ่ง ซึ่งวิธีการเคลื่อนตัวของแผ่นเปลือกโลก มีอยู่ 3 แบบ คือ

- 1 **แบบกระชายตัว** คือ แผ่นเปลือกโลกสองแผ่นเคลื่อนที่ ออกจากกัน

- 2 **แบบมุดตัว** คือ แผ่นเปลือกโลกเคลื่อนเข้าหากัน โดยที่แผ่นเปลือกโลกแผ่นหนึ่งมุดเข้าไปอยู่ใต้แผ่นเปลือกโลกหนึ่ง

- 2 **แบบเปลี่ยนรูปร่าง** คือ แผ่นเปลือกโลกจำนวนสองแผ่น เคลื่อนที่ในแนวขนานซึ่งกันและกัน

บริเวณที่มีโอกาสสูงในการเกิดคลื่นสึนามิได้ คือ บริเวณที่แผ่นเปลือกโลกเคลื่อนแบบมุดตัว และเกาะที่เกิดจากภูเขาไฟ หรือแนวภูเขาไฟที่ทอดขึ้นมาคู่กับร่องลึกในบริเวณของมหาสมุทรแปซิฟิก บริเวณดังกล่าวนี้ในบางครั้งเรียกว่าวงแหวนแห่งไฟ

แพนดึนกล่ม

...ปรากฏการณ์แผ่นดินไหวที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะขะโน้ได้
 พื้นทะเลตรงบริเวณรอยแยกเปลือกโลกที่เกิดการเคลื่อนตัว
 หรือการระลอกกันอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดการล่มของแนวภูเขา
 ได้ทะเล หรือการเกิดการล่มของภูเขาหิน ภูเขา น้ำแข็ง หิมะสายฟ้า
 หรือพายุต่าง ๆ ภายทะเล และมหาสมุทร เมื่ออำนาจของ
 น้ำหนักอันมหาศาลที่ถมมิได้ ทำให้ทั้งสองทะเลเกิดการล่ม
 สะเทือนที่สามารถก่อตัวเป็นคลื่นยักษ์สึนามิได้...

ภูเขาไฟระเบิด

...ปรากฏการณ์ภูเขาไฟระเบิด ทั้งภูเขาไฟใต้ น้ำและบนบกที่ใกล้กับชายฝั่งทะเล เมื่อ ค.ศ. 1883 ของ ภูเขาไฟ
 ปรากฏการณ์ระเบิดภูเขาไฟทางตอนใต้ของเกาะสุมาตรา
 ประเทศอินโดนีเซีย ผลของการระเบิดของภูเขาไฟครั้งนั้น
 นอกเหนือจากทำลายพื้นที่บริเวณโดยรอบของเกาะ และคร่า
 ชีวิตผู้คนมากกว่า 36,000 คน ด้วยเถ้าถ่านและลาวาแล้ว
 ยังก่อให้เกิดเป็นคลื่นยักษ์สึนามิตัวด้วย...

อุกกาบาตตก

...นักวิทยาศาสตร์จำนวนมากพบว่า

เชื่อว่า ทฤษฎีการเกิดอุกกาบาตตกลงบน
มหาสมุทร ซึ่งอุกกาบาตต้องมีขนาดใหญ่มาก
จึงสามารถทะลุตลอดชั้นบรรยากาศของโลกลงมาได้
ตามหลักทฤษฎีแล้วอุกกาบาตที่ชะตกเข้าสู่โลกนั้น
จะต้องเสียดสีกับชั้นบรรยากาศของโลก จนเหลือขนาด
เพียงไม่กี่ไมโครเมตรเท่านั้น ทำให้เกิดอนุภาคฝุ่นละอองด้วย
ความรุนแรงอย่างมหาศาลก่อให้เกิดคลื่นยักษ์สึนามิ
พัดโถมถล่มแผ่นดินต่าง ๆ ทวีปต่าง ๆ ทำให้สิ่ง
มีชีวิตสูญหายล้มตายลงไปเป็นจำนวน
มากมายด้วยเช่นกัน...

พื้อมนุษย์

...แหวงกระทำต่อแผ่นเปลือกโลก
โดยพื้อมนุษย์ โดยได้ใช้แหวงระเบิดส่งลงไป
กระทบกับพื้นทะเล ทำให้เกิด “คลื่นความสั่นสะเทือน”
เพื่อส่งสัญญาณสุดของแหล่งน้ำมัน และแหล่งแก๊สธรรมชาติ
ต่าง ๆ ในชั้นใต้เปลือกโลกตลอดเวลา การกระทำเช่นนี้บ่อยครั้ง
ก็เท่ากับเป็นการเร่งความเปลี่ยนแปลงของเปลือกโลก
ให้เกิดจุดจุดต่างเร็วขึ้น แต่สิ่งหนึ่งที่ไม่อาจมองข้ามก็คือ
การขาดของระเบิดนิวเคลียร์ใต้พื้นโลก ส่งผลให้เกิด
แผ่นดินไหวอย่างรุนแรง ซึ่งนั่นก็หมายถึงเกิด
การก่อตัวของคลื่นสึนามิ...นั่นเอง...

คลื่นสึนามิเดินทางเร็วแค่ไหน

...ในมหาสมุทรซึ่งลึกเกินกว่า 6,000 เมตร
คลื่นสึนามิที่ไม่สามารถสังเกตเห็นได้ สามารถเดินทาง
เท่ากับความเร็วของเสียงที่อุณหภูมิห้อง คือ ด้วยอัตราความเร็ว
สูงกว่า 800 กิโลเมตรต่อชั่วโมง และสามารถเคลื่อนจาก
ตำแหน่งหนึ่งของมหาสมุทรถึงอีกตำแหน่งหนึ่งในเวลาน้อยกว่าหนึ่งวัน
ยิ่งสึนามิเดินทางรวดเร็วมากแค่ไหน ยิ่งจำเป็นจะต้องทราบ
ข้อมูลทันทีที่เกิดการสั่นไหวของคลื่น...

การเตรียมพร้อมรับ...คลื่นสึนามิ ควรปฏิบัติตนอย่างไร

หากคุณอยู่บนแผ่นดิน

...หากได้รู้บสัญญาณเตือนภัยคลื่นสึนามิ ควรเคลื่อนย้ายคนชดชวและตัวคุณออกจากพื้นที่ทันที และปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ศูนย์เตือนภัย...

...หากอยู่บนบริเวณชายหาด และรู้สึกได้ถึงแผ่นดินไหว ให้รีบหนีไปอยู่บนบริเวณที่สูง และให้อยู่ห่างจากแม่น้ำ หิฮือสำคัญสองที่ต่อเมื่อมลงสู่ทะเลหรือมหาสมุทร...

...สำหรับตึกสูงหลายชั้น และมีโครงสร้างเสถียรความแข็งแรง ชั้นบนของตึกสามารถใช้เป็นที่พักภัยคลื่นสึนามิได้ในกรณีที่ไม่มีเวลาอพยพในอาคารที่สูงหลายชั้น...

หากอยู่บนเรือ

...หากคลื่นสึนามิกำลังโถมเข้าปะทะฝั่ง ควรหระตอยเรือ
ห่างจากฝั่งไปยังบริเวณพื้นที่น้ำลึก เนื่องจากคลื่นสึนามิ
จะทำให้ระดับน้ำบริเวณใกล้ฝั่ง หรือท่าเรือเปลี่ยนแปลง
อย่างรุนแรง...

...หินโสโครกนอกชายฝั่งและพื้นที่ดินเลนชายฝั่ง
ลดกำลังของคลื่นสึนามิได้บ้าง แต่คลื่นสึนามิที่มีขนาดใหญ่
ก็ยังสามารถทำอันตรายให้แก่ผู้ที่อยู่บนเรือได้
ตั้งนั้นคำแนะนำที่ปลอดภัยที่สุดเมื่อมีการเตือนภัยเกี่ยวกับ
คลื่นสึนามิควรหลีกเลี่ยงการอยู่ในพื้นที่ต่ำ ใกล้ชายฝั่ง...

หน้าที่ของภาครัฐ/หน้าที่ของชุมชน

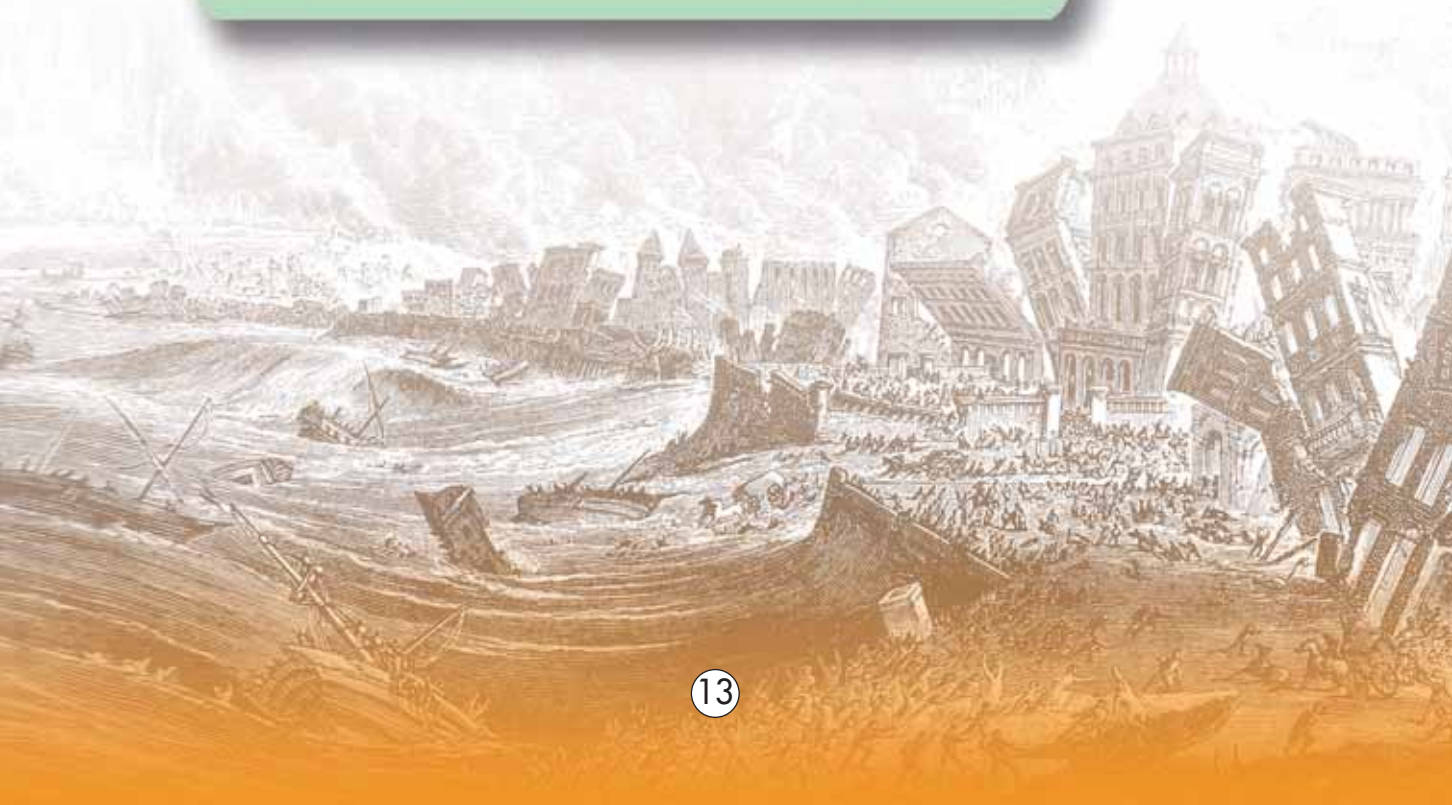
...ประสานงานระดับนานาชาติ เพื่อสร้างความร่วมมือ
ในกาชริตทำระบบเตือนภัยล่วงหน้าก่อนที่คลื่นสึนามิจะมาถึง...

...กำหนดช่องทางการสื่อสารเพื่อกาชริตเตือนแก่ชุมชน
ในเขตที่มีความเสี่ยง...

...วางแผนเพื่อกาชริตพื้นที่ที่อันตรายและพื้นที่ที่
ปลอดภัย ในบริเวณชายฝั่ง ประกาศเขตที่เสี่ยงภัย วางโครงการสร้าง
พื้นที่สูงในกาชริตอพยพคนหาที่ปลอดภัย หรือกาชริตให้สถานที่
บางแห่งเป็นพื้นที่หลบภัย...

...สร้างระบบกาชริตประสานงาน พัฒนากาชริตเตือนภัยและ
หนีภัยที่เหมาะสม ระหว่างชุมชนกับสถาบันวิจัย สถานศึกษา
ศูนย์เตือนภัยพิบัติ อย่างสม่ำเสมอ...

...ให้ความรู้แก่ประชาชนและเยาวชน เกี่ยวกับความ
ปลอดภัยจากคลื่นสึนามิ ด้วยสื่อที่เหมาะสม...

บรรณานุกรม

มูลนิธิชัยพัฒนา. ศาสตร์ป่าเขาสีนาหมิ ศาสตร์ภูมิคุ้มกันภัย. กรุงเทพฯ : 2548
อภิศรฯ สืบสานมรดก. มหัตถุคชัยสีนาหมิ. กรุงเทพฯ : มายิก สำนักรพิมพ์, 2548

ชีวิตยังไม่สิ้นต้องต่อสู้... อย่าเลยอย่ารู้ทอดอาลัย
ซบหน้าตา...เสียเกิดให้แห้ง ฉันช่วยด้วยหนึ่งแรง...เป็นกำลังใจ

คณะผู้จัดทำหนังสือเสริมความรู้เรื่อง “รู้ทันภัยสึนามิ”

คณะที่ปรึกษา

1. นายประเสริฐ	บุญเรือง	เลขาธิการ กศน.
2. นายวัชรินทร์	จำปี	รองเลขาธิการ กศน.
3. นายธวัช	ชลารักษ์	รองเลขาธิการ กศน.
4. นายชัยยศ	อิมสุวรรณ์	รองเลขาธิการ กศน.
5. นางวทีณี	จันทร์โอกุล	ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านพัฒนาสื่อการเรียนการสอน
6. นางศุภินี	งามเขตต์	ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน

ผู้เขียน/เรียบเรียง

นายชัยยันต์ มณีสอาด

ผู้เขียนภาพประกอบเรื่อง

นายชัยยันต์ มณีสอาด

คณะบรรณาธิการ

1. นางอัชราภรณ์	ไควคชาภรณ์
2. นางสาวพิมพ์พร	อินทจักร์
3. นางนพรัตน์	เวโรจน์เสวีวงศ์
4. นายเริง	ทองแก้ว
5. นางสุรางค์	นันทกาวงศ์

คณะดำเนินการและจัดทำรูปเล่ม

1. นายสุรพงษ์	มันมะโน
2. นายศุภโชค	ศรีรัตนศิลป์
3. นางสาววรรณพร	ปัทมานนท์
4. นางสาวสุลาง	เพชรสว่าง
5. นางสาวเพชรินทร์	เหลืองจิตวัฒนา

เป้สุกเงิน

เป้สุกเงิน...ประกอบด้วย

เงินสด...อาหารแห้งอาหารกระป๋อง...น้ำดื่มสะอาด...ยาสلامةประจำบ้าน...เสื้อผ้า...ของใช้ส่วนตัว...
โทรศัพท์เคลื่อนที่พร้อมที่ชาร์จและแบตเตอรี่สำรอง...เทียนไข...ไม้ขีดไฟ...วิทยุ...คีม...มีดเดินป่า...
เชือก...รองเท้ายาง...นกหวีด...เสื้อชูชีพ...ถุงดำ...สารส้ม...นกหวีด...ไฟฉายพร้อมถ่าน